

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۳/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۶/۶

فصل نامه علمی - ترویجی پژوهش‌های مهدوی

سال چهارم، شماره ۱۳، تابستان ۱۳۹۴

نگرش انحرافی جریان جمن‌شاهی پاکستان به آموزه انتظار و امام عصر عجل‌الله تعالی فرجه‌ه

رئیس اعظم شاهد*

چکیده

در این نوشتار به آموزه انتظار از دیدگاه جریان جمن‌شاهی - که در قرن بیستم در ایالت پنجاب پاکستان به وجود آمده پراخته شده است. در این راستا نخست بنیان‌گذاران این جریان - سید طالب حسین‌شاه و فرزندش سید جعفر الزمان‌شاه بخاری - را معرفی می‌کرده و به بیان ویژگی‌های شخصی آنان می‌پردازد. سپس به اجمال، منابع و آثار این جریان - که به قلم سید جعفر الزمان‌شاه نگاشته شده و به چاپ رسیده‌اند - معرفی می‌شوند و آن‌گاه به برخی از افکار این جریان، مانند عمل به اصالت حرمت و عمل نکردن به قاعده سوق مسلمین اشاره می‌شود. همچنین به نمونه‌ها تفسیری آیات قرآنی درباره آموزه انتظار پرداخته می‌شود که سید جعفر الزمان‌شاه برداشت متفاوت و ذوقی از آیات داشته است که تاکنون هیچ‌یک از مفسران اهل سنت و شیعه به آن اشاره نکرده‌اند. در پایان به آموزه انتظار و مهدویت از نگاه این جریان در چند مورد اشاره می‌شود که آنان به الوهیت امام زمان عجل‌الله تعالی فرجه‌ه معتقدند و می‌گویند وقتی آن حضرت ظهور کند همه مؤمنان معصوم خواهند بود؛ امام عصر عجل‌الله تعالی فرجه‌ه نازل می‌شود و امامان از اولاد حضرت آدم عجل‌الله تعالی فرجه‌ه نیستند، بلکه نوع آنان

* پژوهشگر همکار پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی (Shahedyousuf@gmail.com).

با بقیه انسان‌ها تفاوت دارد.

واژگان کلیدی

مهدویت، امام زمان عجله، فرقه جمن‌شاهی، سید طالب حسین شاه،
جعفرالزمان شاه.

مقدمه

جریان جمن‌شاهی از جمله شاخه‌های نوظهور است که در دهه‌های آخر قرن بیستم در کشور پاکستان به وجود آمد و پیروانی را به دور خود جمع کرد. بنیان‌گذار این جریان شخصی به نام «سید طالب حسین شاه نجفی» بود که در حوزه‌های علمیه پاکستان و حوزه علمیه نجف نزد استادانی چون علامه سید یارشاه نقوی و نجفی کوچانی درس خواند؛ لکن پس از بازگشت از حوزه، برخی از مبانی مسلک اخباری‌گری را در عمل پیش گرفت و سلسله مرید و مریدبازی را آغاز کرد و از احساسات پاک مردم عوام - که به اهل بیت علیهم‌السلام به ویژه به آموزه انتظار عشق می‌ورزند - به نوعی سوء استفاده نمود. او دری پاک خانقاه خود را در زمینی وسیع در هشت کیلومتری شهر لیه به نام جمن‌شاه بنیاد نهاد که بدین سبب، این جریان به نام همین منطقه موسوم شد.

معرفی بنیان‌گذار فرقه جمن‌شاهی

چنان‌که در مقدمه اشاره شد، بنیان‌گذار فرقه جمن‌شاهی، سید طالب حسین شاه نجفی فرزند سید صدر حسین شاه نقوی بخارایی است که سلسله نسب وی به امام علی علیه‌السلام می‌رسد. وی حدوداً در سال ۱۹۲۹ در منطقه چهنیه والاد در فرمانداری لیه ایالت پنجاب پاکستان به دنیا آمد و در ۲۰۰۴/۸/۱ میلادی در حدود سن ۷۵ سالگی درگذشت (حسینی، ۱۳۸۹).

برخی از ویژگی‌های شخصی سید طالب حسین

سید طالب حسین شاه نجفی در زندگی خود، دارای ویژگی‌هایی بود. از جمله آن که وی در زندگی خود به سوگواری اهل بیت علیهم‌السلام و مجلس روضه حضرت اباعبدالله الحسین علیه‌السلام علاقه بسیاری داشت و هر روز عصر پیش از غروب آفتاب در حسینیه‌ای که ساخته بود، مجلس روضه امام حسین علیه‌السلام را برپا می‌کرد و در روز عاشورا با پای برهنه در هیئت حاضر می‌شد و زنجیر به سر و سینه می‌زد. وی پس از ماه رمضان المبارک، در دهه اول شوال روزه می‌گرفت و پیروان خاص

خود را به این عمل توصیه می‌کرد. حتی بعد از هر نماز، ذکر مصیبت امام حسین علیه السلام را می‌خواند و تا دم مرگ این روش را ادامه داد و پس از فوت وی، پیروانش هنوز ادامه دهنده راه او هستند (نقوی، ۱۳۸۸).

وی با این که درس خوانده حوزه علمیه نجف بود، اما مسلک اخباری‌گری داشت و قائل به اصالت حرمت و عدم طهارت بود. به همین سبب، در طهارت و پاکیزگی زیاده‌روی می‌کرد و مریدان وی ملتزم بودند که همواره آفتابه در دست و با طهارت باشند. او در خانقاه خود - دری پاک - حوض‌هایی برای غسل مریدان و پیروان و یک حوض مخصوص برای خود ساخته بود که حتی پیروان وی آب آن حوض را برای تبرک به خانه‌های خود می‌بردند. وی بر همین مبنا لباس نو را نخست می‌شست، سپس می‌پوشید (حسینی، ۱۳۸۹: ۱۰-۱۱).

او به سبب همین مبنای اصالت حرمت و اصالت نجاست در اشیا، از خوردن اجناس و خوراکی که به حلیت آن‌ها یقین نداشت پرهیز می‌کرد. از این رو مواد غذایی را از بازار نمی‌خرید و به قاعده سوق المسلمین عمل نمی‌کرد و خوردن غذاهای بازار مسلمانان را جایز نمی‌دانست؛ بلکه از محصول مزرعه چندین هکتاری خود - که در اطراف خانقاه قرار داشت - استفاده می‌کرد. سید طالب حسین به تمام معنا اخباری‌مسلک بود و مبنای خود - اصالت حرمت و اصالت نجاست - را در موارد ابتلای خودش جاری می‌کرد و بر این باور بود که همه چیز حرام است، مگر دلیلی بر حلیت آن باشد؛ یعنی برخلاف مشهور عالمان اصول - که به اصالت طهارت و اصالت حلیت قائل‌اند - می‌گفت: برای اثبات حلیت و طهارت اشیا باید دلیل داشته باشیم (نقوی، ۱۳۸۸).

سید طالب حسین درباره خمس نیز دیدگاه خاص داشت و بدون توجه به مازاد مصارف سالیانه، بر همه چیز خمس را واجب می‌دانست. وی بر این باور بود که باید مال خمس را ذخیره کرد و آن را نگه‌دشت تا آن که امام زمان حضرت حجت علیه السلام ظهور کند و با دست مبارک خود این مال را دریافت نماید. همچنین وی معتقد بود ازدواج کسانی که مهریه خود را از مالی می‌پردازند که خمس آن را نداده‌اند، جایز نیست و عقد آن‌ها باطل است و فرزندان آنان نیز حرام‌زاده و زنازاده به شمار می‌روند (نقوی، ۲۰۰۵: ۳۵۸). همچنین به باور او، خوردن غذا در خانه کسی که خمس نمی‌پردازد یا با کسانی غذا می‌خورد که خمس نپرداخته‌اند حرام است (نقوی، ۱۳۸۸).

یکی دیگر از باورهای سید طالب حسین نجفی، خواندن دعای فرج امام زمان علیه السلام است.

وی به این دعا اهمیتی ویژه می‌داد و می‌گفت: «ما باید هر دعا را برای امام زمان علیه السلام بخوانیم، نه برای خودمان.» و نیز بیان می‌کرد: «اگر چهل نفر با هم دعا بخوانند، دعا زود مستجاب می‌شود و اگر همین دعا تا چهل روز ادامه داشته باشد، بیش از بیش مورد اجابت قرار می‌گیرد و اگر چهل روز با روزه خوانده شود زودتر از آن پذیرفته می‌شود» (همو).

سید طالب حسین نجفی نخستین بار در سال ۱۹۶۱ میلادی گروهی چهل نفره از کشاورزان بزرگ منطقه را برای دعای فرج حضرت حجت علیه السلام تشکیل داد که آنان با وی بیعت کردند و خمس حتی لباس تن خود را پرداختند و تعهد کردند که دیگر از خانه هیچ کس غذا نخورند و بین مریدان وی مشهور شد که پیامد این دعای فرج در همان سال این بوده که همه کسانی که در این مجلس دعا شرکت کرده بودند، به ملاقات امام زمان علیه السلام مشرف شدند (همو).

سید جعفر الزمان، شخصیت دوم جریان جمن‌شاهی

سید طالب حسین شاه نجفی دو فرزند پسر داشت؛ یکی سید باقر الزمان و دیگر سید جعفر الزمان. سید باقر الزمان شخصیتی معتادمانند داشت و اهل نماز و روزه و عبادت نبود؛ بلکه بیشتر با دوستان و درویش بی‌بند و بار خوش‌گذرانی می‌کرد و با کمک دوستان خود، یکی از اهالی کوتله قریشی - که اطراف شهر لیه است و سید طالب حسین وقتی از نجف برگشت در این روستا مقیم بود - به نام عاشق حسین قریشی را به قتل رساند که این مسئله باعث کوچ سید طالب حسین از این روستا به منطقه جمن‌شاه گردید (میرانی، ۱۳۸۸).

فرزند دیگری وی سید جعفر الزمان شاه است که در سال ۱۹۵۱ میلادی به دنیا آمد. او شخصیت کلیدی و فکری جریان جمن‌شاهی به شمار می‌رود و فردی باهوش و فهمیده بود. سید طالب حسین، علاوه بر خود، برای تربیت فرزندان خویش اساتید خصوصی برگزیده بود که آن‌ها را در منزل آموزش می‌دادند. از این‌رو سید جعفر الزمان در هیچ مدرسه‌ای به صورت رسمی درس نخوانده است و به همین دلیل، بین مردم عوام، به ویژه پیروان این جریان، این گمان به وجود آمد که سید جعفر الزمان دارای علوم الهامی است. او برای ترویج افکار پدر خود بسیار کوشید و آن‌ها را به صورت مکتوب چاپ و منتشر کرد. در بین پیروان وی مشهور است که او با علوم و فنون بسیاری از جمله علوم غریبه آشنا بوده و نزدیک به سی کتاب در موضوعات مختلف از خود به جا گذاشته است. سید جعفر الزمان در سال ۲۰۰۳ میلادی

درگذشت و در بین پیروان وی مشهور است که با مسموم شدن به قتل رسید؛ اما هنوز انگیزه قتل وی نامعلوم است (حسینی، ۱۳۸۹: ۱۲).

معرفی آثار و منابع اصلی جریان جمن‌شاهی

چنان‌که گفته شد، شخصیت دوم این جریان - یعنی سید جعفر الزمان - اهل قلم بود و در موضوعات مختلف، حدود سی اثر از خود به جا گذاشت که این آثار از منابع اصلی جریان جمن‌شاهی به شمار می‌رود. با این‌که وی در موضوعات گوناگون قلم زده است، گرایش وی در همه آثار نشان‌گر آموزه انتظار و مهدویت است و برخی از آثار وی به‌طور مستقیم با عنوان مهدویت و آموزه انتظار ارتباط دارند که در ذیل به معرفی اجمالی برخی از آن‌ها می‌پردازیم:

۱. افکار المنتظرین

این اثر از مهم‌ترین آثار اعتقادی جریان جمن‌شاهی به شمار می‌رود و چنان‌که از عنوان آن پیداست، با آموزه انتظار ارتباط مستقیم دارد و شامل سی خطابه جعفر الزمان درباره عناوین زیر است: ۱. عقیده توحید؛ ۲. تصویر احدیت؛ ۳. فرایض توحید؛ ۴. معرفت‌الله؛ ۵. معرفت توحید؛ ۶ و ۷. مقام مظهریت؛ ۸. مقام نفسیت؛ ۹. مقام آیت؛ ۱۰. مقام نسبیت؛ ۱۱. معاشرت توحید؛ ۱۲. مفهوم قادریت؛ ۱۳. مفهوم خالقیت؛ ۱۴. مفهوم اذن الهی؛ ۱۵. مقام فعلیت؛ ۱۶ و ۱۷. وسیله‌الله؛ ۱۸. مشیت‌الله؛ ۱۹. اراده‌الله؛ ۲۰. توحید عبادی؛ ۲۱. مقام اولیت؛ ۲۲-۲۳-۲۴. اولیت؛ ۲۵ و ۲۶. ظاهر و باطن؛ ۲۷. نبوت؛ ۲۸. النقطة و الخط؛ ۲۹. حدیث طینت؛ ۳۰. حدیث ثقلین. در این اثر، همه بحث‌های ارائه شده به نوعی به محوریت آموزه انتظار برمی‌گردد.

۲. مجالس المنتظرین علی روضة المظلومین (در پنج جلد)

موضوع این کتاب درباره مقتل سید الشهداء امام حسین علیه السلام و به زبان سرائیکی است. در این کتاب سخنان بی‌مدرک و غیرمعتبر بسیاری دیده می‌شود و شاید می‌توان این کتاب را از این نظر، به کتاب *مقتل روضة الشهداء و اسرار الشهادة* ملای دربندی تشبیه کرد؛ چنان‌که جعفر الزمان در این کتاب تعداد لشکر یزید در کربلا را میلیاردها نفر دانسته که از این تعداد، یک میلیون و پانصد هزار نفر به دست امام حسین علیه السلام کشته شدند و این‌که امامان معصوم علیهم السلام خود روح خویش را قبض می‌کردند... (نقوی، بی‌تا: ج ۳، ۳۸۷، ۴۰۴، ۵۷۰، ۵۷۶).

۳. شرح دعای عهد

جعفر الزمان در این کتاب، دعای عهد را با رویکرد افکار خود شرح داده است.

۴. انتصار ولایت عصر علیه السلام

در این کتاب نیز وی با رویکرد افکار خود، اوصاف منتظران و یاوران امام عصر علیه السلام و راه‌های نصرت و یاری آن حضرت را بیان می‌کند.

۵. وحدانیت مطلقه

در این کتاب، چهل حدیث از حضرت علی علیه السلام درباره امام عصر علیه السلام نقل و شرح داده شده است. البته با همین عنوان از جعفر الزمان مقاله‌ای در دو بخش در ماه‌نامه پیام زینب در سال ۲۰۰۱ میلادی به چاپ رسید که در آن، وی امام زمان علیه السلام را ازلی و ابدی دانست. در پاسخ مقاله یادشده، مولانا اقبال حسین خان مقصودپوری در همین مجله، مقاله‌ای نگاشت و حرف‌های جعفر الزمان را با دلایل عقلی و نقلی رد کرد.

۶. معدن العصمة فی سیده ام القائم الحجة

جعفر الزمان در این کتاب درباره فضیلت و زندگی نامه مادر گرامی امام عصر علیه السلام بحث کرده است. البته یکی از تضادهای فکری این جریان، این است که آنان از یک سو امامان معصوم علیهم السلام را نازل شده می‌دانند و از سوی دیگر - به مانند مطالب این کتاب - درباره فضیلت والدین امامان سخن گفته‌اند.

۷. طریق المنتظرین

در این کتاب، به وظایف شیعیان در زمان غیبت امام عصر علیه السلام به تفصیل پرداخته شده است.

۸. دین نصرت

در این کتاب نیز مانند کتاب *انتصار ولایت* درباره راه‌های آمادگی برای نصرت و یاری امام زمان علیه السلام بحث شده است.

The last reformer of the world . ۹

جعفر الزمان در این کتاب، درباره جهان‌شمولی و جهانی شدن بحث کرده است و تأکید می‌کند که در آخرالزمان، منجی عالم خواهد آمد.

۱۰. دعای تعجیل فرج

در این اثر جعفر الزمان، به شرح دعای فرج با رویکرد خاص خود پرداخته است.

۱۱. امتیاز العالین عن انواع العالمین

وی در این کتاب تلاش کرده ثابت کند نوع وجود امامان معصوم علیهم السلام از نوع وجود انسان‌های دیگر متفاوت است. به عنوان نمونه، وی می‌گوید: امامان معصوم علیهم السلام مانند مردم دیگر از اولاد حضرت آدم علیه السلام نیستند و متولد نمی‌شوند، بلکه آنان ظهور و نزول می‌کنند.

۱۲. عرفان حجت

در این کتاب درباره نام‌های امام عصر علیه السلام در چهارده خطبه توضیحاتی داده شده است.

۱۳. دیگر آثار

چند اثر منظوم دیگر همچون *گستاخیان* درباره فضیلت سادات، *قلندرنامه*، *اسرار العبدیات*، *مصباح شیعیت*، *تحریم السادات علی غیر السادات* - که در آن درباره حرمت عقد دختر سید با غیر سید بحث شده است -، *عرفانیان و کرجیان* که همگی درباره سیر و سلوک و اشعار مداحی از جعفر الزمان تألیف شده و به چاپ رسیده‌اند (حسینی، ۱۳۸۹: ۳۰-۳۳).

برخی افکار این جریان در زمان غیبت

جریان جمن‌شاهی در اصول و فروع دین و احکام مذهب اهل بیت علیهم السلام انحرافات به وجود آورده و در برخی موارد، برخلاف آن بدعت‌هایی ایجاد کرده یا مرتکب تفسیر به رأی شده است که در ذیل برخی از این نمونه‌ها اشاره می‌گردد.

۱. فرهنگ دعا و نیایش

این جریان برترین عبادت را در زمان غیبت امام زمان علیه السلام دعا کردن برای آن حضرت علیه السلام با یک عبارت مخصوص می‌دانند و خود را مؤظف می‌دانند که دست کم یک نفر در خانقاه دری پاک بیست و چهار ساعت مشغول خواندن این دعا باشد: «یا رب محمد و آل محمد صل علی محمد و آل محمد و عجل فرج آل محمد» (نقوی، ۱۳۸۸).

۲. ممنوعیت ازدواج در زمان غیبت امام زمان علیه السلام

آنان هر گونه شادی و شادمانی در زمان غیبت امام زمان علیه السلام را درست نمی‌دانند و ازدواج

کردن را صحیح نمی‌شمردند؛ بلکه می‌گویند باید منتظر باشیم تا امام زمان علیه السلام ظهور کند و پیروان خود را زن و شوهر بدهد. به سبب همین عقیده، هر دو فرزند سید طالب حسین شاه - یعنی سید باقر الزمان و سید جعفر الزمان - هرگز ازدواج نکردند و مجرد از دنیا رفتند؛ اما بیشتر پیروان این جریان به دستور ازدواج نکردن تن نمی‌دهند و فقط تعدادی محدود از آنان به این حکم عمل کرده و در خانقاه به صورت مجرد زندگی می‌کنند (همو؛ حسینی، ۱۳۸۹: ۱۷).

۳. جواز سجده برای غیر خدا

این جریان، سجده کردن در برابر غیر خدا مانند پرچم منسوب به حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام، اسب امام حسین علیه السلام - ذوالجناح - و همچنین در برابر دری پاک را جایز می‌داند و این عمل را نهایت درجه معرفت قلمداد می‌کند. حتی پیروان این جریان در برابر خود سید طالب حسین شاه به سجده می‌افتادند و وی آنان را از این کار منع نمی‌کرد. آقای ضیغم عباس میرانی - مدیر مدرسه علمیه دارالقرآن و معارف شهر لیه - می‌گوید که بارها در دری پاک پیروان بسیاری از این جریان را دیده است که در برابر قبر او یا پسرش - جعفر الزمان - به خاک می‌افتند. نگارنده نیز این مسئله را دیده است (حسینی، ۱۳۸۹: ۱۷).

۴. بردن نام امام زمان علیه السلام هنگام ذبح حیوان

در بین مردم منطقه مشهور است که پیروان این جریان، به هنگام ذبح حیوان، به جای نام خدا، نام امام زمان علیه السلام را می‌برند و آن را برای حلال بودن ذبیحه کافی می‌دانند (همو: ۱۸).

۵. حرمت نماز جمعه در زمان غیبت

جریان جمن‌شاهی، اقامه نماز جمعه را در زمان غیبت حرام می‌داند؛ چرا که نماز جمعه را حق اختصاصی امام عصر علیه السلام برمی‌شمردند (همو).

۶. فتوای حرمت تقلید و گرفتن احکام به طور مستقیم از امام زمان علیه السلام

جریان یادشده در زمان غیبت بر خلاف مذهب اهل‌البیت علیهم السلام تقلید را جایز نمی‌داند و پیروان این جریان در احکام و فروع دین از کسی تقلید نمی‌کنند و معتقدند از خود امام زمان علیه السلام - که مالک این دین و شریعت است - باید پرسید که از چه کسی در احکام تقلید کرد. آنان بر این باورند که به دستوره‌ای مستقیم امام زمان علیه السلام باید عمل کرد

و ارتباط مستقیم با آن حضرت علیه السلام بسیار آسان و راحت است؛ بدین صورت که دو رکعت نماز بخوانید و غسل توبه کنید و پس از گرفتن وضو به مکانی خلوت بروید و با گریه، نام امام زمان علیه السلام را صدا کنید. امام خواهد آمد و حاجت شما را بر آورده خواهد کرد. آنان ادعا می کنند که امام علیه السلام به ما دستور داده است احکام دین را از سید طالب حسین شاه نجفی فرا بگیرید (همو: ۱۹).

۷. غسل و کفن کردن ذوالجناح

آنان بر این باورند که وقتی اسب منسوب به امام حسین علیه السلام بمیرد، باید آن را غسل و کفن کرد و با احترام و مراسمی خاص، در حال سوگواری و عزا بعد از تشییع به خاک سپرد و نیز حتی برای این اسب تا این اندازه احترام عملی قائل اند که بدون وضو به اشیای منسوب به آن نیز دست نمی زنند و این کار را جایز نمی دانند (همو).

۸. نگهداری دختران به عنوان خمس در خانقاه و انتظار امام زمان علیه السلام

بین مردم منطقه و جامعه اهل علم، مشهور است که مریدان و پیروان جریان جمن شاهی دختران خود را به عنوان خمس به خانقاه دری پاک هدیه می کنند و این دختران منتظر ظهور امام عصر علیه السلام هستند تا آن که آن حضرت بیاید و با آنان ازدواج کند یا تکلیفشان را هر چه صلاح بداند مشخص کند. در واقع صدها دختر، جوانی خود را در این خانقاه سپری کرده و به سن پیری رسیده اند یا در گذشته اند؛ اما درباره این که آنان به عنوان خمس آمده باشند یا به عنوانی دیگر، با اطمینان نمی توان سخن گفت؛ زیرا بنیان گذاران این جریان، پاسخ این پرسش را به روشنی نمی دادند. هنگامی که برخی عالمان در این باره از سید طالب حسین پرسیدند، وی پاسخ داد: این جا جایی امن است و مردم دختران خود را به عنوان امانت و برای عبادت آورده اند (همو: ۱۹).

۹. عدم جواز بردن نام بانوان خاندان اهل بیت علیهم السلام

افراد این جریان، بردن نام های بانوان خاندان عصمت و طهارت بر منبر را بی ادبی می شمارند و با کسی که این مسئله را رعایت نکند، برخورد می کنند و چه بسا کار به زد و خورد و اهانت نیز می رسد. آثار مکتوب این جریان نیز خالی از نام بانوان خاندان اهل بیت علیهم السلام مانند فاطمه، زینب، رقیه و کلثوم... است و به جای نام، اوصاف آنان را مانند ملکه عالمین، آفازاده بزرگ و... به کار می برند (نقوی، ۲۰۰۷: ۱).

۱۰. عدم جواز نماز قصر و عدم وجوب حج در زمان غیبت

سید طالب حسین نجفی می‌گفت: «ما بنده و غلام محض امام عصر علیه السلام هستیم و مانند خود ایشان، وطنی خاص نداریم و در حکم کثیر السفر هستیم. پس نماز شکسته برای ما معنا ندارد.» همچنین وی اعتقاد داشت فریضه حج بر ما واجب نمی‌شود؛ چون در راست‌گویی کسانی که از رویت هلال خبر می‌دهند، یقین نداریم و حج را هم که روز بعد یا پیش نمی‌شود به‌جا آورد. از این رو آنان به این فریضه عمل نمی‌کنند و به حج نمی‌روند (نقوی، ۱۳۸۸).

۱۱. ادعای ملاقات با امام زمان علیه السلام

بنیان‌گذاران این جریان ادعا دارند امام عصر علیه السلام را بارها ملاقات کرده‌اند و هر کس بخواهد با امام ملاقات کند، او را راهنمایی می‌کنند (نقوی، ۲۰۰۳: ۳۹۶-۳۹۷). البته در بین پیروان و مریدان این فرقه شهرت داشت که هر کس بخواهد با امام عصر علیه السلام ملاقات کند، خود سید جعفر الزمان با طی عملیات و او را و ذکر، او را به خدمت امام زمان علیه السلام می‌رساند و برای ملاقات دسته‌جمعی و گروهی یا به صورت فردی، این ملاقات در یک مکان انجام خواهد شد.

نمونه‌های تفسیری در آثار جعفر الزمان درباره امام عصر علیه السلام

روش تفسیر به رأی یکی از روش‌های مذموم است که پیامبر گرامی اسلام و امامان علیهم السلام از آن نهی کرده‌اند. حتی اگر کسی درست هم به رأی خود تفسیر کند، خطا کرده است (استادی، ۱۳۸۷: ۶۰). در روایتی از پیامبر صلی الله علیه و آله چنین نقل شده است:

من فسّر القرآن برأيه فقد افترى على الله الكذب، و من أفتى بغير علم لعنته ملائكة السماء والأرض، كل بدعة ضلالة، و كل ضلالة سبيلها إلى النار. (بحرانی، ۱۴۱۶: ج ۱، ۳۹۰)

در روایتی می‌خوانیم:

عن امیر المؤمنین علیه السلام قال: قال رسول الله صلی الله علیه و آله: قال الله عزوجل: ما آمن بی من فسّر برأيه
کلامی. (همو)

در آثار تفسیری جعفر الزمان در ذیل بسیاری از آیات، مصداق آیه را اهل بیت علیهم السلام به‌ویژه امام عصر علیه السلام معرفی شده، در حالی که منابع تفسیری معتبر شیعه، خالی از این‌گونه تفاسیرند. در ذیل برخی از نمونه‌های تفسیر به رأی جعفر الزمان اشاره می‌شود:

در کتاب *انتصار مظلوم* سید جعفر الزمان در تفسیر آیه **﴿وَجَاءَ رُبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا﴾** (فجر:

(۲۲)، «ربک» را وجود حضرت محمد ﷺ می‌داند (نقوی، ۲۰۰۳: ۳۹۶؛ همو، ۲۰۰۵: ۲۹۹) و در کتاب دیگر خود/فکارالمتظرین در تفسیر همین آیه شریفه، مراد از «ربک» را امام زمان ﷺ دانسته است (همو، ۲۰۰۷: ب: ۷۵، ۳۲۲).

وی در تفسیر آیه «يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتِطِيعُونَ» (قلم: ۴۲) می‌نویسد:

مراد از ساق، کفش امام عصر ﷺ است. از راه مقام مظهریت که همان مظهر الهی وجه الله، عین الله، اذن الله، جنب الله و ساق الله است. (همو: ۷۱)

او در تفسیر آیه «إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ» (فتح: ۱۰) نوشته است:

هنگامی که امام عصر ﷺ ظهور کند، حضرت علی ﷺ تا کمر از قبر خود بیرون خواهد آمد و به مردم خواهد گفت: «این فرزند ماست و با ایشان بیعت کنید.» سپس مردم برای بیعت به سوی آن حضرت ﷺ دوان دوان حرکت خواهند کرد و آن گاه دست امام عصر ﷺ بالا خواهد رفت و دست‌های مردم پایین، و این معنای «يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ» است. (همو: ۶۳)

در تفسیر آیه «قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمْ السَّاعَةُ بَغْتَةً» (انعام: ۳۱) می‌نویسد:

ذات پروردگار به لباس بشری و صفات انسانی و مطابق برداشت ذهنی و جسمی انسان ظهور خواهد کرد. (همو: ۶۹)

وی آیه «وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ» (نحل: ۶۰) و «وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ» (روم: ۲۷) چنین تفسیر می‌کند:

مراد از «مثل الاعلی» مظهر الهی است که حامل صفات الهی باشد؛ چرا که خلیفه خدا، خود او را معرفی می‌کند و ناکامی وی در معرفی خدا توهین به خداوند متعال است. (همو)

همچنین در تفسیر آیه «وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ» (زمر: ۶۹) نوشته است:

همان طور که بنده پیش از این گفتم، هر امام در زمان خود «رب الارض» بود؛ لکن نتوانست نور خود را اظهار و اشراق کند، به‌جز حضرت ولی عصر ﷺ که آن حضرت نور خود را اشراق می‌کند و همه عالم از نور وی تابناک می‌گردد. (نقوی، ۲۰۰۷: ج ۱، ۳۱۵، ۲۴۶)

وی در تفسیر آیه «الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى» (طه: ۵) می‌نویسد:

پس از آن‌که مظهر ذات بر عرش استقرار یافت، بیعت گرفتن از کروبیان، قدسیان، مؤمنان، منتظران و خاصان اولین و آخرین - که مراد امام عصر علیه السلام است - آغاز می‌شود. (همو، ۲۰۰۷: ب: ۶۹)

جعفر الزمان یکی از نام‌های امام عصر علیه السلام را «الرحمن» می‌داند. او برای تأیید این دیدگاه از آیات «لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا» (مریم: ۸۷)، «وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُفِيضٍ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ» (زخرف: ۳۶)، «وَوَحَّشَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا» (طه: ۱۰۸) و همچنین آیه ۳۸ سوره نبا، آیه ۱۰۹ سوره طه، آیه ۲۰ سوره ملک، آیه ۹۳ سوره مریم و آیه ۱۱۰ سوره اسراء مثال آورده است. به باور وی، در همه این آیات هشت‌گانه، مراد از لفظ «الرحمن» حضرت ولی عصر علیه السلام است. حتی او گاه پس از نگارش این لفظ، حرف «ص» که مراد از آن «صلی الله علیه و آله» است را نیز آورده است. به صورت عمومی شیوه جعفر الزمان در نگارش این است که هر کجا لفظ محمد، علی، حسن و حسین را نوشته، پس از آن حرف «ص» را نیز آورده است. وی حتی پس از نام خود - یعنی محمد - و نیز پس از جعفر الزمان، «ص» آورده است و بعد از لفظ «الرحمن» حرف «ع» را - که مراد از آن «علیه السلام» است - می‌نگارد (همو، ۲۰۰۷: د: ۲۶۳).

او در تفسیر آیه «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ» (نصر: ۱) می‌نویسد:

مراد از آن، زمانی است که حضرت علی علیه السلام برای یاری و نصرت فرزند خود - امام عصر علیه السلام - تشریف می‌آورد. (همو، ۲۰۰۷: الف: ج ۲، ۵۳)

یعنی مراد از «نصر الله» در آیه مبارکه، حضرت علی علیه السلام است و زمان مورد نظر در آیه نیز زمان ظهور حضرت ولی عصر علیه السلام است.

سید جعفر الزمان پس از آیه «هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ» (جمعه: ۲) نوشته است:

دو گونه رسول داریم: ۱. رسول آفاقی، ۲. رسول انفسی. رسول انفسی آن رسولی است که از درون، انسان را هدایت می‌کند و در این جا مراد از آن، پیامبرگرمی اسلام علیه السلام است.

گفتنی است به باور جعفر الزمان، چون پیامبر و اولاد ایشان از ذریه حضرت آدم علیه السلام نیستند، از این رو همین ضمیر «منهم» را بدین صورت تأویل کرده است. از دیدگاه وی، در قرآن مجید، هر جا کلماتی مانند «من انفسهم»، «فیکم»، «منکم» و «منهم» به کار رفته است،

مراد از آن رسول انفسی است که در درون انسان ها است و از درون، انسان را هدایت می کند و منبع اصلی دین، رسول انفسی است که درون انسان ها مبعوث می گردد (همو: ج ۱، ۴۱۲).

وی در تفسیر آیه «وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ» (بقره: ۱۱۵) می نویسد: هرگاه مؤمن اراده زیارت حضرت امام مهدی علیه السلام کند و بدین گونه صدا بزند: «فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا»، آن گاه که در زمان ظهور قصد زیارت حضرت حجت علیه السلام را نماید، بدون هیچ گونه تغییری جهت، به زیارت آن حضرت مشرف خواهد شد. (همو، ۲۰۰۷: ب، ۷۰-۷۱)

مهدویت از دیدگاه جریان جمن شاهی

حضرت مهدی علیه السلام آخرین جانشین پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله است که افزون بر مذهب اهل البیت علیهم السلام مذاهب اسلامی دیگر و حتی در ادیان گوناگون جهانی این اتفاق نظر وجود دارد که در پایان این جهان، نظامی یک پارچه و حکومتی عادلانه در گیتی پدیدار خواهد شد و رهبری این نظام را فردی که از نظر صفات والای انسانی، فوق العاده و ممتاز است به دست خواهد گرفت و هر یک از پیروان ادیان و مذاهب، وی را با نام و نشانه ای خاص معرفی کرده اند. این پیشوای بزرگ در دین اسلام به عنوان مهدی علیه السلام معرفی شده است که از خاندان رسالت به شمار می آید و نام و کنیه او با همان نام و کنیه پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله اسلام است.

اما جریان جمن شاهی، بیش از همه خود را در بین مردم، مروج و حامی و ناصر امام عصر علیه السلام معرفی می کند و در میان سران این فرقه، پس از سید طالب حسین نجفی، سید جعفر الزمان در ذیل نام های امام عصر علیه السلام دیدگاه خاص خود را بیان کرده است. وی در ذیل نام «عصمت الامم» امام عصر علیه السلام می نویسد:

در عصر امام زمان علیه السلام هیچ فرد مؤمنی وجود نخواهد داشت که معصوم نباشد؛ زیرا در آن زمان خود امام زمان علیه السلام بر مقام الوهیت ظاهر می شود و همه امت ایشان به مقام انبیا فائز می گردند. به کسی که به همه مردم منزلت عصمت و نبوت عطا کند، «عصمت الامم» می گویند. (نقوی، ۲۰۰۷: ج ۱، ۲۵۵)

این گفتار وی برخلاف قرآن و احادیث و عقل و اجماع مسلمانان است؛ چون مقام الوهیت مختص باری تعالی است و غیر از او هیچ اله دیگری وجود ندارد؛ زیرا نص قرآن کریم است که عقل و احادیث نیز آن را تأیید می کنند و خداوند در آیه ۲۲ سوره انبیاء فرموده است:

«لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا».

همچنین آیات و روایات پرشماری این مطلب را تأیید می‌کنند و گفتار جعفر الزمان مخالف روح اسلام و توحید است.

همچنین جعفر الزمان در ذیل نام «شمس» درباره امام زمان عجل الله فرجه می‌نویسد:

وقتی حضرت امام زمان عجل الله فرجه می‌آید، دین و کتاب جدیدی همراه خود خواهد آورد و کعبه را دوباره تعمیر خواهد کرد و همه اشیا را به صورتی خاص می‌آورد و همه اشیا قدیمی را تبدیل خواهد کرد. (همو، ۲۰۰۷ الف: ج ۱، ۲۳۳)

این گفتار نیز مخالف صریح آیات قرآن مانند آیه «إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ» (آل عمران: ۱۹) و آیه «وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ» (آل عمران: ۸۵) است؛ چنان‌که علامه طباطبایی در تفسیر آیه نخست می‌نویسد:

معنای آیه با در نظر گرفتن ارتباطی که با ماقبل دارد این است: «إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ»؛ دین خدا یکی است و آن هم اسلام است و در کتاب‌هایی که خدا نازل کرده، هیچ اختلافی نیست. (طباطبایی، بی‌تا: ج ۳، ۱۹۰)

علامه طبرسی نیز در ذیل آیه دوم نوشته است:

هر کس به جز اسلام که همان دین توحید و دین خالص خداست، دین دیگری بجوید که متدین و معتقد به آن باشد، هرگز از وی پذیرفته نمی‌شود. (طبرسی، ۱۳۷۷: ج ۱، ۸۴)

ایشان در جایی دیگر چنین می‌نویسد:

این آیه دلالت دارد که هر کس به جز اسلام، دینی را طلب کند، از وی پذیرفته نخواهد شد و همچنین دین اسلام و ایمان یکی هستند و دو عبارت از یک حقیقت‌اند. (همو، ۱۳۸۰: ج ۴، ۱۴۱)

از روایات اهل بیت علیهم السلام (مجلسی، ۱۹۸۳: ج ۵۲، ۳۳۹) نیز ثابت شده است که وقتی امام زمان عجل الله فرجه ظهور می‌کند با همین دین و کتاب خواهد آمد و همین دین و قرآن را تعلیم خواهد داد.

جعفر الزمان در ذیل نام‌های دیگر امام زمان عجل الله فرجه مانند ذیل نام «المیزان» می‌نویسد:

یکی از نام‌های امام زمان عجل الله فرجه میزان است. همان طور که کتاب نازل می‌شود، میزان هم نازل می‌گردد. کتاب متولد نمی‌شود میزان هم، بلکه میزان با خواست خود نازل می‌گردد. (نقوی، ۲۰۰۷: ج ۱، ۳۵۰)

این گفتار وی خلاف اجماع عالمان امامیه است؛ چون همه سیره‌نویسان شیعه و برخی از اهل سنت در کتاب‌های خود، زمان و مکان تولد امام عصر علیه السلام را نوشته‌اند (نک: مفید، ۱۴۱۴؛ قمی، ۱۳۸۹: ۵۵۰؛ مجلسی، ۱۳۹۰) و وقتی تولد امام ثابت شود، دیگر حرف نزول معنا ندارد. وی در کتاب *مصباح شیعیت* می‌نویسد:

ولئى زمان، آن کسی است که همه امور هستی و گیتی را به عهده دارد و حاکم ملکوت و مدبر است و با امر ایشان است که ملکوت و مدبرات و موکلان همه کارها را انجام می‌دهند؛ زیرا هیچ فرشته‌ای توان این را ندارد که به طور مستقیم از خداوند متعال دستور بگیرد. (نقوی، ۲۰۰۵: ۲۸)

این سخن، مستلزم تفویض است که بر خلاف آیات قرآنی (شوری: ۴۱؛ انفال: ۱۲؛ بقره: ۹۷) است که مفسران بزرگ شیعه - مانند علامه طبرسی (۱۳۸۰: ج ۲۲، ۱۷۶) - این‌گونه تفویض را رد کرده‌اند و با خطبه یکم *نهج البلاغه* نیز تناقض دارد که در آن، حضرت علی علیه السلام می‌فرماید:

وَمِنْهُمْ أُمَّاءٌ عَلَىٰ وَحْيِهِ وَالسَّنَّةُ إِلَىٰ رُسُلِهِ وَخُتِلِفُونَ بِقَصَائِهِ وَأَمْرِهِ وَمِنْهُمْ الْحَفِظَةُ لِعِبَادِهِ وَالسَّدَنَةُ لِتُؤَابِ جَنَائِهِ.

فرشتگان و ملائکه مقرب که از سوی خداوند مأموریت‌های گوناگونی دارند، مستقیماً از ذات احدیت دستور می‌گیرند و بر پیامبران الهی و خاصان او رفت و آمد می‌کنند. از این رو سخن گفتن از این‌که ملائکه توان ارتباط مستقیم با خدا را ندارند، کاملاً بی‌اساس است.

نتیجه‌گیری

درباره افکار جریان جمن‌شاهی به ویژه افکار آن‌ها درباره آموزه انتظار، می‌توان گفت این جریان کج‌روی‌ها و انحراف‌هایی آشکار دارد که با برخی از مبانی دین مبین اسلام از جمله توحید - که اساس دین به شمار می‌رود - در تضاد است. همچنین برخی از افکار آن‌ها مانند نازل شدن امامان معصوم - به ویژه امام عصر علیه السلام - با مسلمات مذهب شیعه - که زمان تولد و مکان آن را در منابع اصلی نقل کرده - تناقض دارد. آنان برخی از آیات قرآن را با رأی خود تفسیر کرده‌اند، به طوری که هیچ‌یک از مفسران بزرگ شیعه و اهل سنت چنین تفسیری ارائه نکرده‌اند. برخی از مبانی این جریان مانند عمل به اصالت حرمت و اصالت نجاست، افزون بر این که موجب عسر و حرج می‌شود، با دین اسلام که دینی آسان است سازگاری ندارد و عالمان اصولی، این‌گونه مبانی را در علم اصول رد کرده‌اند.

منابع

- استادی، رضا (۱۳۸۷ش)، *آشنایی با تفاسیر به ضمیمه مسئله عدم تحریف قرآن و چند بحث قرآنی*، قم، برگزیده، چاپ ششم.
- بحرانی، سیدهاشم (۱۴۱۶ق)، *البرهان فی تفسیر القرآن*، تهران، بنیاد بعثت، چاپ اول.
- حسینی، محمدنواز (۱۳۸۹ش)، *نقد و بررسی اصول عقاید جریان جمن شاهی*، پایان نامه کارشناسی ارشد مجتمع عالی فقه معارف اسلامی جامعه المصطفی العالمیه.
- طباطبایی، سید محمدحسین (بی تا)، *المیزان فی تفسیر القرآن*، ترجمه: سید محمدباقر موسوی همدانی، قم، انتشارات اسلامی، چاپ بیست و نهم.
- طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۷۷ش)، *تفسیر جوامع الجامع*، مشهد، آستان قدس رضوی، چاپ سوم.
- طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۸۰ش)، *مجمع البیان*، ترجمه: علی کرمی، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، چاپ اول.
- قمی، عباس (۱۳۸۹ش)، *منتهی الآمال*، قم، انتشارات بقیة الله، چاپ سوم.
- مجلسی، محمدباقر (۱۹۸۳م)، *بحار الانوار*، بیروت، دار احیاء التراث العربی، چاپ سوم.
- مجلسی، محمدباقر (۱۳۹۰ق)، *زندگانی چهارده معصوم علیهم السلام* (ترجمه جلاء العیون)، ترجمه: عزیزالله عطاردی، بی جا، انتشارات اسلامی، چاپ اول.
- مفید، محمد بن محمد بن نعمان (۱۴۱۴ق)، *الارشاد*، قم، کنگره هزاره شیخ مفید، چاپ اول.
- میرانی، محمد ضیغم عباس (۱۳۸۸ش)، مصاحبه با محمد ضیغم عباس میرانی، مدیر مدرسه علمیه دارالقرآن لیه پنجاب پاکستان، ۱۳۸۸/۸/۱۰، مدرسه مبارکه حجتیه قم.
- نقوی، جعفر الزمان (۲۰۰۳م)، *انتصار مظلوم*، کراچی، القائم ویلفیر ترست، چاپ اول.
- _____ (۲۰۰۵م)، *مصباح شیعیت* (بحث خمس)، کراچی، القائم ویلفیر ترست، چاپ دوم.
- _____ (۲۰۰۷م - الف)، *اسماء القائم*، کراچی، القائم ویلفیر ترست، چاپ دوم.
- _____ (۲۰۰۷م - ب)، *افکار المنتظرین*، کراچی، القائم ویلفیر ترست، چاپ دوم.
- _____ (۲۰۰۷م - ج)، *با ادب با مراد، بی ادب بی مراد*، کراچی، القائم ویلفیر ترست،

چاپ دوم.

_____ (۲۰۰۷ م - ۵)، نهج المعرفة في اسماء الحجّة، کراچی، القائم ویلفیر ترست،

چاپ دوم.

_____ (بی تا)، مجالس المنتظرین علی روضة المظلومین، کراچی، القائم ویلفیر

ترست، چاپ دوم.

_____ نقوی، سید افتخار حسین (۱۳۸۸ ش)، مصاحبه با علامه نقوی سرپرست مجتمع امام

خمینی علیه السلام ماری اندس میانوالی پنجاب پاکستان، ۱۳۸۸/۱۱/۲۵، قم، jamanshah.com.